

der taltes hollandsk indbyrdes imellem de forskellige Interessenter, fængslede min Opmærksomhed; Sagen interesserede mig, og man indbød mig til at besøge Kobberværket, hvilken Indbydelse jeg gjerne tog imod. Jeg traf her paa et meget interessant Phænomen, jeg fandt saa at sige en lille Stat i Staten, et lille Udland i Indlandet. I hele Værkets Drift var der vel ikke noget Forskelligt fra, hvad der ellers finder Sted i de større Fabriker; Folkenene vare ordentlige, driftige, flittige og virksomme, men hvad der var mærkværdigt, var hele den indre Organisation af dette Kobberværk; de underordnede Arbeidere vare Folk fra Smegnen, men de egentlige Interessenter vare, som sagt, Hollændere; de komme hertil i en yngre Alder og staae nogle Aar i Lære, hvorpaa de avancere til Svende, og efter nogle Aar atter til Interessenter eller Deeltagere. Hele Bestyrelsen var saa at sige indrettet efter et strengt eksklusivt Princip. Deeltagerne maatte, som en æret Taler allerede har bemærket, ikke gifte sig, og de maatte, naar dette skete, udtræde af Interessentskabet. Sproget var indbyrdes mellem dem udelukkende hollandsk, men det var en Selskabsfølg, at dette Sprog led stærkt af den danske Paavirkning. Grunden hertil laa fornemmelig i de ydre Forhold, idet Fabrikdriften var indrettet saaledes, at Enkelte blive tilbage, men at Resten drager omkring med Heste og Vogn og affætter deres Varer; allevegne, hvor de kom frem, vare de velsette og agtede; de vare velkomne Gæster allevegne og man modtog dem som kjære Venner. Hele deres hollandske Præg fik saaledes i Virkeligheden et dansk Præg, og jeg tvivler ikke paa, at mange af de ærede Medlemmer vilde give mig Ret heri. Jeg har aldrig hørt Nogen føre Klage over disse Kobberførere; tværtimod ere de ansette som flittige, driftige, ordentlige og respectable Folk. Om ogsaa de fleste af disse Folk igjen drage ud af Landet, saa er det dog Tilfældet med enkelte af dem, at de blive her tilbage i Landet, gifte sig og bosætte sig her.

at bemærke, at det i og for sig kan være tvivlsomt, hvorvidt der bør gives en Erstatning for dens Ophævelse, da Privilegiet er af den Bestaaffenhed, at det snarere synes at være reelt end personligt, og Billighed synes i ethvert Tilfælde at tale derfor. Dette er imidlertid en Sag, som efter min Formening bør overlades til den høitærede Justitsministers nærmere Undersøgelse; men selv om man gaaer ud fra, at de ikke skulle have Erstatning for Ophævelsen af Privilegiet, saa turde det efter min Mening være meget tvivlsomt, hvorvidt det vil være rigtigt at hæve det. Vi maae nemlig erindre, at de paa Grund af deres Privilegium ere satte istand til at concurrere med Udlandet. Dersom man hæver Privilegiet, saa vil denne Bedrift vistnok standse og det vil i ethvert Tilfælde gaae ud over de underordnede Arbeidere, disse vilde i det Mindste for Diebliffet blive brodløse. Men selv om man anseer dette for mindre vigtigt, saa er det Spørgsmaal efter min Formening tilbage: hvorvidt dette Privilegium er til Gavn for Landboerne eller ikke. Jeg troer efter den Erfaring, jeg har gjort, og efter det, jeg har hørt om denne Sag, at det vistnok vilde være meget kjærkomment for Landmændene, om Privilegiet maatte blive bestaaende; thi de have ikke alene den Fordeel, at de kunne sælge deres gamle Kobbergjenstande til disse Folk og faae nye Varer istedet, men de have ogsaa den Fordeel, at de nemt kunne komme i Besiddelse af de Redskaber, som de benytte i deres Huusholdninger og til deres Landbrug, istedetfor at de ellers maae tyе til selve Kjøbstæderne.

Det stiller sig derfor efter min Mening saaledes, at forsaavidt kan der vistnok være nogen Grund til Klage for det egentlige Kobberfmedlaug, som Kobberførerne jo ved at affatte til Landbefolkningen forhindre denne i at søge til Kjøbstæderne; men dersom man overhovedet skal hæve dette Privilegium, troer jeg, at det vil være rigtigt at give ei alene Kjøbstadboerne, men ogsaa andre Fabrikdrivende en lignende Rettighed. Forøvrigt skal jeg nu efter de Udtalelser, der ere faldne her i Salen, ikke længere opholde det ærede Thing.

See vi nu hen til det Spørgsmaal, hvorvidt det maatte være rigtigt at hæve den Ret, som er dem indrømmet, da skal jeg tillade mig